

EVROPSKÉ MÝTY

úvod

Témata zimního a letního semestru:

- Sámské (laponské) mýty
- Antické mýty a mysteria
- Keltské mýty
- Mýty germánských národů
- Slovanská mytologie
- Staročeské mýty, legendy a pověsti (a jejich demytizace)

Výstup:

- ústní zkouška (kolokvium)
- četba za zimní semestr:
 - ***Svatí klauni*** (rozhovor s anglickými stromovými šamany) in: ***Poselství šamanů*** (str. 249 – 266)
 - ***Diktys Krétský: Zápisky o válce trójské; Darés Fryžský: Pád Tróje*** (zápisky válečných zpravodajů během Trojské války) in: ***Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*** (str. 13 – 162)
 - ***Mabinogi*** (přel. Jan Vilikovský) přečíst aspoň 1 z 8 velšských mýtů [k dispozici jsou 2 vydání: 1944 Brno; 1995 Brno]

Nejznámější evropské dochované eposy (zpravidla hrdinské eposy) seřazeny chronologicky dle doby jejich zapsání (nikoli doby jejich vzniku):

- starořecké eposy *Ilias* a *Odyssea*
 - tradičně připisované **Homérovi**, pracovalo na nich však patrně více autorů – nebo šlo o zapsání ústní tradice?
 - podle některých odborníků mohla být „Homér“ funkce (něco jako „Pýthie“ coby orákulum v Delfách)
- římský epos *Aeneis* / *Aeneida*
 - autorem eposu vytvořeného v letech **29–19 př.n.l.** je **Vergilius**, jde o jeho poslední dílo [některé metrické a dějové nedostatky svědčí o nedokončenosti]
 - skládá se ze **12 knih** a obsahuje **9896 veršů**

- ovlivněno oběma homéřskými eposy co do stylu i látky: prvních 6 knih líčí příběh bájného hrdiny **Aenea**, který prchl z hořící Tróje do Itálie (vytváří paralelu k příběhu *Odysseie*), dalších 6 knih popisuje příchod Aenea a jeho druhů do Itálie a jejich boje s italskými kmeny (paralela k vyprávění *Iliady*)
- staroanglický ***Beowulf***
 - staroanglicky „*Vlk včel*“
 - dochován v jediném rukopise vytvořeném někdy kolem **r. 1000** (báseň sama je však výrazně starší)
 - uložen v Britské knihovně
- islandská ***Edda***
 - dělí se na starší ***Edda poetickou*** a mladší ***Edda prozaickou***

- **Edda poetická**: sbírka islandských epických mytologických a hrdinských písní, vznikala pravděpodobně kolem **10. stol.** ve Skandinávii a díky ní byla zachována velká část informací o severské literatuře, mytologii i historii této doby
- **Edda prozaická**: sbírka islandských mýtů zapsaných **Snorrim Sturlusonem** na přelomu 12. a 13. stol., jež je současně i příručka pro mladé básníky, kteří měli proniknout do poezie

- **staroislandské ságy**

- líčí události na Islandu v **10. stol.** a na začátku **11. stol.**, převážně související s přijetím křesťanství
- jde o **rodové ságy** (líčí příběhy jednoho rodu, nikoli jednotlivců)

- **staronorské *ságy***
 - epické příběhy v próze (s častým vkládáním veršů) popisující hrdinské skutky dávných dnů, životy Vikingů a jiných pohanů, ale i křesťanů
 - jsou poměrně **realistické**, ač obsahují i fantastické (ryze mytologické) motivy
- francouzská ***Píseň o Rolandovi***
 - jedna z nejstarších francouzských literárních památek, hrdinský epos pocházející patrně z **11. stol.**
 - ústřední postavou je historický vládce **Karel Veliký** a členové jeho družiny, oslava rytířství a šíření křesťanství při dobývání španělské Zaragozy obsazené pohany [zejm. Saracény]
 - epos obsahuje **4002** 10slabičných **veršů**

- španělská *Píseň o Cidovi*
 - hrdinský epos předávaný ústně, jehož 1. literární verze se objevila kolem r. **1140**
 - nejstarší dochované dílo španělské literatury, nadržuje se historické pravdy (divadelní zpracování Guillén de Castro *Cidovo mládí* či *Cidovy hrdinské činy*, Pierre Corneille a jeho *Cid*)
- německá *Píseň o Nibelunzích*
 - 2dílný rytířský epos zapsaný ve **13. stol.** tehdejší lidovou středohorní němčinou, skládá se ze **2 částí**:
 - v 1. části stojí ve středu pozornosti **Siegfried**, ve 2. pomsta jeho manželky **Kriemhildy**
 - děj se odehrává v okolí Burgundské říše na Rýně a ve 2. díle též v jižním Německu a kolem Dunaje (dnešní Rakousko a Maďarsko)

- různé okruhy legend: **germánský okruh** (Siegfried či Nibelungové), **severoislandský okruh** (Brunhilda) a **hunský okruh** (Attila)
- známe Wagnerovu 4dílnou operu *Prsten Nibelungů*
- ruské *Slovo o pluku Igorově*
 - staroruský hrdinský epos zapsaný neznámým autorem **koncem 12. stol.**
 - popisuje neúspěšnou výpravu kyjevského knížete **Igora Svjatoslaviče** [1150–1202] proti kočovným Polovcům (Kumánům) roku 1185
- ruské **byliny** neboli **stariny**
 - žánr ruských epických hrdinských básní, obvykle popisujících hrdinské činy **bohatýrů** (např. Ilja Muromec, Dobryňa Nikitič a Aljoša Popovič)

- dělí se do několika cyklů, zpravidla dle historického období (nejčastěji z období vlády **Vladimíra I.**, jenž roku **988** přivedl na Rus **křesťanství**)
- vznikaly patrně od **12. stol.**, nejmladší však byly zapsány až v **19. stol.**
- původně je patrně přednášeli tzv. „**skazatelé**“ (za hudebního doprovodu)
- **ukrajinské dumy**
 - podobné ruským bylinám
- italská **Božská komedie**
 - autorem je **Dante Alighieri**
 - děj situován do Velikonoc r. **1300** a rozčleněn do 3 částí: *Peklo, Očistec, Ráj*
 - Danteho provádí **Vergilius**

- anglická *Artušova smrt*
 - autorem byl v **15. stol. Thomas Malory**
 - kompilace středověké artušovské literatury, francouzských a anglických rytířských románů s artušovskou tematikou (text psán anglicky)
- kalmycký *Džangar*
 - Kalmycká republika je republikou Ruské federace, leží severně od Kaspického moře, velikostí se rovná zhruba ČR (počet obyvatel nedosahuje ani 300.000), je jediným evropským regionem s převahou buddhistů
 - epos pojednává o skutcích bájného hrdiny **Džangara** a jeho 6012 bohatýrů
 - byl zapsán mezi **15.–17. stol.** a má rozsah cca **11.000 veršů** (zpíván zpěváky zvláštním hrdelním zpěvem – vliv dřívější mongolské nadvlády)

- finsko-karelská *Kalevala*
 - epos sestavený až v **19. stol. Eliasem Lönnrotem** z dochované ústní slovesnosti Finů a Karelů
 - **22.795 veršů** je rozděleno do **50 zpěvů** zvaných run
 - shrnuje v sérii příběhů 3 bohatýrů, potomků mytického Kalevy, celou finskou mytologii

Evropské mýty:

- v evropské historii nalézáme zřetelné stopy po **šamanismu**, který vyhladilo křesťanství (podobně jako i jinde na světě)
- germánský bůh **Odin** se musel při svém zasvěcení pověsit na **mytický strom světa** – na Yggdrasilu – a dokázal se měnit v různá zvířata nebo přenášet na vzdálená místa (patrně „cesty duše“)
- podobné náměty se objevují např. i v keltské, norské či sámské mytologii

- předkřesťanská náboženství Evropy označujeme jako **pohanská** (z lat. „*paganus*“, tj. „*venkovský, vesnický*“), což bylo původně pejorativní označení pro vyznavače starých kultů
- vesničané byli většinou těmi posledními, kteří přistupovali na **christianizaci**
 - přestože se po přijetí křesťanství stávali obvykle zbožnými křesťany, nevzdávali se zpravidla **původní víry** ani **zvyků**, které přejali od svých předků – na venkově tak přežívaly mnohé pohanské kulty ještě i dlouho v křesťanské éře

- označujeme tak obecně **předkřesťanská polyteistická náboženství**
 - např. **kult boha Velesa** (slovanského ochránce dobytka a úrody) u nás existoval ještě ve **14. stol.**
 - některé slovanské **rituály** jako např. „**vynášení smrti**“ (u nás Morany) se kontinuálně praktikují na mnohých místech východní Evropy do **dnešních dnů**, i když jejich původní smysl byl zapomenut, nahrazen **křesťanským svátkem** a významem, nebo začal být chápán prostě jen jako **zvyk**

Novopohanství:

- na různých místech Evropy nyní existují četná **novopohanská hnutí**, snažící se navázat na předkřesťanské tradice, náboženství i mytologii:
 - např. **slovanští novopohané** z Ukrajiny, **keltští novopohané** ve Velké Británii aj. (viz fotky)
 - u nás žije každodenním pohanským životem např. **archeoskanzen Modrá u Velehradu** (5km od Uherského Hradiště)

<http://www.archeoskanzen.cz/virtualka/start.html>

britští druidové při oslavách slunovratu

druidky po východu slunce v den letního slunovratu
u Stonehenge

keltští novopohané ve Velké Británii

uctíváný idol (modla) boha Freye ve Švédsku

slovanští novopohané z Ukrajiny shromáždění kolem
idolu boha Peruna

idol boha Svaroga (Kapišče v Rusku)

jarní rituál v Polsku

idol Svantovida v polském chrámu Mazowiecki
(rok 2007)

obřad litevské Romovy

šamanské bubnování v Polsku (rok 2010)

moderní chrám antických božstev v Soluni